

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

SKÖTSELPLAN

Datum
2014-04-15

Diarienummer
512-36896-2013

Sida
1(14)

Skötselplan för naturreservatet Vågsäter i Munkedals kommun

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL A – BESKRIVNING	4
1. Beskrivning av området	4
1.1 Uppgifter om naturreservatet	4
1.2 Allmän beskrivning av området	5
1.3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning	5
1.4 Områdets bevarandevärden	5
1.5 Övrig bebyggelse och anläggningar	7
DEL B – SKÖTSEL	8
2. Skötsel och bevarandemål	8
2.1 Utgångspunkter vid indelning av skötselområden	8
2.2 Utgångspunkter för bevarandemål	8
2.3 Skötselområden med mål och åtgärder	9
2.4 Forn- och kulturminnesvård	12
3. Friluftsliv	12
4. Gränsmarkering	12
5. Uppföljning	13
5.1 Uppföljning av skötselåtgärder	13
5.2 Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd	13
5.3 Revidering av skötselplanen	13
7. Referenser	14

BILAGOR

1. Skötselområdeskarta
2. Naturtypskarta
3. Natura 2000-habitatskarta
4. Karta med förekomst av skyddsvärda träd, friluftslivsanordningar samt fornlämningar

Inledning

Skötselplanen beskriver vad som ska göras i naturreservatet, när och hur ofta det ska göras. Den fastställer också vad som är viktigast att göra om reservatsförvaltaren, d v s den som är ansvarig för naturreservatets skötsel, behöver prioritera. Förutom reservatsförvaltaren vänder sig skötselplanen till markägaren och andra intressenter.

Naturreservatets syften styr vilka föreskrifter (regler) som gäller i naturreservatet och ifall skötsel behövs för att syftena med naturreservatet ska kunna uppfyllas.

Länsstyrelsen har ett övergripande ansvar för att statligt bildade naturreservat sköts. Länsstyrelsen har också ansvar för tillsynen i statliga naturreservat. Förvaltningen kan överlåtas till andra, t.ex. Väst kuststiftelsen eller den kommun där naturreservatet är beläget. De praktiska skötselåtgärderna utförs oftast av markägare, arrendatorer, entreprenörer eller andra som förvaltaren har skötselavtal med.

Skötselplanen är uppdelad i två delar, A och B. Den första delen är en beskrivande del. Där anges bland annat naturreservatets syften och vilka natur- och bevarandevärden som finns i naturreservatet. Den andra delen av skötselplanen beskriver naturreservatets bevarandemål och hur naturreservatet ska skötas.

Skötselplanen är en revidering av tidigare skötselplan från 1989.

DEL A – BESKRIVNING

1. Beskrivning av området

1.1 Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Vågsäter
Beslutsdatum:	1973-03-26
Areal:	9,4 ha
Ekonomisk karta:	08B 8d
Lägesbeskrivning:	Reservatet är en del av fastigheten Vågsäter 2:1 i Valbo Ryrs socken, Munkedals kommun. Det är beläget vid södra delen av Viksjön, ca 500 m nordost om Vågsäters gård och ca 6,5 km öster om Munkedal.
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Munkedal
Församling:	Foss
Förvaltare:	Västkuststiftelsen
NVR id:	2000737
Natura 2000-beteckning:	-
Naturgeografisk region:	21a, sydöstra Norges och sydvästra Sveriges kuperade barr- och lövskogslandskap; Östfold - Dalslandsområdet.
Typindelning enligt vattendirektivet:	Limnisk ekoregion 6 Sydväst, söder om norrlandgränsen, inom vattendelaren till Västerhavet, under 200 meter över havet.

Tabell 1: Markslag och naturtyper som ska rapporteras till Naturvårdsverket. Må-larealerna är de som förväntas efter eventuella restaurerings- och skötselåtgärder.

¹ Kartering av skyddade områden (KNAS), (Naturvårdsverket 2003)

² Inventering av ängs- och hagmarker (Naturvårdsverket 1987)

Markslag och Naturtyp	Areal år 2013 (ha)	Målareal (ha)
Barrskog:	0,2	0
Granskog ¹	0,2	0
Åker/vall:	6,2	6,2
Naturbetesmark² (betesmark på in- äga eller utmark):	2,9	3,1
Ekhage	1,2	1,4
Blandlöv-hage	1,5	1,5
Betad skog	0,2	0,2

Tabell 2: Natura 2000-habitat som förekommer i reservatet.

Kod	Natura 2000-habitat	Areal år 2013 (ha)	Målareal (ha)
9070	Trädklädd betesmark	2,9	3,1

1.2 Allmän beskrivning av området

Naturreseptatet Vågsäter är beläget vid södra delen av Viksjön, ca 500 m nordost om Vågsäters gård och ca 6,5 km öster om Munkedal. Reservatet domineras av en grusavlagring, vid änden av Viksjön, där den delar dalgången som en barriär, vilken dominerar landskapsbilden. Landskapets mjuka linjer är tydliga eftersom avlagringen är uppodlad åker. En ekhage utgör en del av reservatet och här finns flera grova skyddsvärda träd.

1.3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Åkermarken har odlats sedan länge och de betade avsnitten har också varit betade under lång tid.

1.4 Områdets bevarandevärden

Vågsäters bevarandevärden är av flera slag, såväl de kvartärgeologiska värdena i själva grusavlagringen, som de biologiska värdena i hagmarken med de gamla grova ekarna med sina lavar och mossor. Därtill kommer de landskapestetiska och kulturhistoriska värdena i de fornlämningar som finns i området.

1.4.1 Biologiska bevarandevärden

I ekhagen finns flera grova skyddsvärda ekar, vilka har en intressant moss- och lavflora knutna till sig. Här finns de rödlistade lavarna lunglav och grå skärelav samt flera signalarter som visar att här finns höga naturvärden. Skyddsvärda träd har ett åtgärdsprogram knutet till sig.

Tabell 3. Förekomst av

- signalarter (S), arter som används för att lokalisera och urskilja skogar med höga naturvärden (Skogsstyrelsen, Nitare 2000)
- rödlistade arter uppdelade enligt Artdatabankens kategorier: Nationellt utdöd (RE); Akut hotad (CR); Starkt hotad (EN); Sårbar (VU); Nära hotad (NT); Kunskapsbrist (DD), (Gärdenfors 2010)
- arter (ÅGP) som omfattas av Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för hotade arter
- arter (EU) som är listade i EUs fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) annex 1 och art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) annex 2 och 4.
- Källor: Camilla Finsberg (CF), förra skötselplanen (SP), Ädellövskogsinventering 1997 (ÄI).

Art	Kategori	Skötselområde	Inventeringsdatum	Källa/Uppgiftslämnare
Mossor				
Fällmossa (<i>Antitrichia curtipendula</i>)	S	1.1		ÄI
Guldlocks-mossa (<i>Homolothecium sericeum</i>)	S	1.1	2013-04-30	CF
Lavar				
Grå skärelav (<i>Schismatomma decolorans</i>)	NT, S	1.1		ÄI
Lunglav (<i>Lobaria pulmonaria</i>)	NT, S	1.1	2013-04-30	CF
Porlav (<i>Pertusaria pertusa</i>)	S	1.1	2013-04-30	CF
Kärlväxter				
Ask (<i>Fraxinus excelsior</i>)	VU	1.3		SP
Blåsippa (<i>Anemone nemorosa</i>)	S	1.1	2013-04-30	CF

1.4.2 Geovetenskapliga bevarandevärden.

Reservatet domineras av en grusavlagring, möjligen uppbyggt som ett mindre isälvsdelta. Avlagringens läge vid änden av Viksjön, antyder att den bildats av en dalglaciation. Dess ytformer visar dels en vacker och lättolkad morfologi, av det slag som uppträder på ”sadlar” av löst material som bearbetats av havsvågorna under landhöjningen, dels kulturlandskapets inverkan på en sådan bildning. I de ytliga sedimenten på avlagringen kan man göra fynd som gör det möjligt att tolka både den vegetationshistoriska och klimatologiska utvecklingen i trakten.

Avlagringen är för närvarande uppodlad, vilket gör att de mjuka linjerna i dess morfologi framträder och bidrar till den vackra landskapsbilden. Utmed dess norra rand leder en smal väg ner till Viksjön och slutar i en sandig, grund vik. Söder om denna skjuter en bergig udde ut i Viksjön.

1.4.3 Kulturhistoriska bevarandevärden

Det finns ett gravfält med flera stensättningar, RAÄ-nr Valbo-Ryr 26:1, i hagen, skötselområde 1.1. I avsnittet med ung granskog, skötselområde 3, finns en rund stensättning RAÄ-nr: Valbo-Ryr 57:3. Fornlämningarnas läge visas i bilaga 4. Stenmurar finns i området och alldeles utanför reservatsgränsen finns ett nyare gravmonument, Mikael Kochs grav.

1.4.4 Friluftslivsvärden

Området har en hel del att erbjuda besökare. Kanotister kan lätt gå i land vid stranden, den fina floran lockar botaniskt intresserade och framförallt geologiskt intresserade har mycket att se. Det finns ingen parkeringsplats idag, men det finns utrymme för en bil intill reservatet och en iordninggjord parkeringsplats vore önskvärt. En stig in i hagen finns. Den fortsätter genom reservatet in i skogen norrut. Det är relativt lättgången, men inte anpassat för rullstolsburna eller barnvagn.

1.5 Övrig bebyggelse och anläggningar

Inga andra anläggningar finns inne i reservatet. Precis utanför ligger Mikael Kochs grav, en familjegrav omgiven av en stenmur.

DEL B – SKÖTSEL

2. Skötsel och bevarandemål

2.1 *Utgångspunkter vid indelning av skötselområden*

Indelning av reservatets skötselområden utgår från deras skötselbehov. Naturrestatet är indelat i 3 skötselområden med tillhörande delområden. Skötselområdenas avgränsningar framgår av bilaga 1.

Skötselområdena är:

1. Trädklädd betesmark – bete
2. Åker – hålls öppet genom åkerbruk, slåtter eller bete
3. Granplantering, blivande trädklädd betesmark – avverka gran, gynna lövuppslag, låt ingå i hagen.

Inom varje skötselområde kan en eller flera naturtyper förekomma. I skötselområdena kan det även finnas Natura 2000-naturtyper (se tabell 2). Naturtyperna och Natura 2000-naturtypernas avgränsningar framgår av bilaga 2 och 3.

Allmänt om skötseln i området är att bete ska fortgå och åkermarken ska fortsätta brukas så att den hålls öppen, antingen som åker eller som slåtter/betesmark. De skyddsvärda gamla ekarna (utbredning framgår av bilaga 4) ska bevaras och uppkomst av framtida ersättningsträd ska gynnas. Granavsnittet ska så småningom införlivas med ekhagen.

Klimatförändringsrelaterade hot är ökad igenväxningstakt av hagmarken vilket hotar både fältskiktet och de skyddsvärda träden med sin moss- och lavflora samt även åkermarken om brukandet upphör. Dessutom finns risk för ökade trädjukdomar. Det hanteras genom att anpassa hävden till en ökad igenväxning samt att gynna unga lövplantor eller plantera nya för att ersätta de äldre som riskerar att dö i förtid.

2.2 *Utgångspunkter för bevarandemål*

Bevarandemålen preciserar syftet för respektive skötselområde och ger en beskrivning av hur det ska se ut när gynnsamt tillstånd råder. De ger också förutsättningarna för den uppföljning som planeras.

Uppföljningsbara bevarandemål fungerar som indikatorer i uppföljningsarbetet. Uppföljningen görs bland annat för att utvärdera skötseln i naturrestatet.

2.3 Skötselområden med mål och åtgärder

Skötselområde 1

Delområde	Areal (ha)
1.1	1,2
1.2	1,5
1.3	0,2
Summa	2,9

Naturtyp	Areal år 2013 (ha)	Målareal (ha)
Betesmark	2,9	2,9

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2013 (ha)	Målareal (ha)
Trädklädd betesmark, 9070	2,9	2,9

Beskrivning:

Skötselområdet är en hagmark med lite olika karaktär. En frisk ekbacke med flera jätteekar, en blandlövhage med ett allt ifrån fuktigt till torrt fältskikt samt ett avsnitt klibbalstrandskog.

Flera skyddsvärda ekar växer inne i reservatet och ytterligare några strax utanför. Död ved finns i form av stående döda träd, både ek, asp, björk och klibbal. Flera av både döda och levande träden är hålträd. Liggande finns en jätteek samt enstaka grövre grenar och sparsamt med klenved. Dessutom finns en del döda ekgrenar uppe i kronorna.

Delområde 1.1: Ekhage.

Ekbacken ligger i sluttningen ner mot åker och sjökant. Trädskiktet dominerar av medelåldrig till gammal ek. Även asp, lind, oxel och björk förekommer. Det finns endast få yngre ekar. Ung gran kommer upp på flera ställen i hagen. Buskskiktet är huvudsakligen glest och består av hassel. I östra delen tätar hasselnåren i backen ner mot sjön. Hallon växer tätt i framförallt västra delen.

I fältskiktet växer liljekonvalj, gökärt, midsommarblomster, häckvicker, prästkrage, vänderot, majsmörblomma, smultron, svartkämpar, gullris och svinrot. Dominerande gräs är luddhavre, bergsslok, rödven, lundgröe och vårbrodd. I områdets östra del växer skogsviol, harsyra, stor blåklocka och blåsippa.

Ett par stenmurar löper i området.

Delområde 1.2: Blandlövhage

Ekhagen mynnar ut i en blandlövhage med ett glesare trädskikt bestående av ek, björk, lind, klibbal, sälk samt rönn och tall i det östra torrare avsnittet. Tre jätteekar står centralt i området.

Marken är fuktig i de lägre delarna, frisk i övergången och torr ute på udden. Fältskiktet består av högvuxna arter som skogsfräken, humleblomster, nejlikrot, älgört, strätta, ängssyra, brännässla, rallarros, tistlar, hundkäx, videört och tuvtåtel på den fuktiga marken. På udden täcks marken av ljung och torrare gräsarter. Här växer också femfingerört, gul fetknopp, kärleksört, flockfibbla, vitmåra samt strandveronika. Den friska marken har ett fältskikt bestående av bl a älgört, rallarros, örnbräken, pipdån, tuvtåtel, kvickrot och ängskavle.

Delområde 1.3: Klibbalstrandskog.

Stranden kantas av klibbal med inslag av enstaka ask. Trädskiktet är mest medelålders med enstaka äldre träd och ett litet inslag av ungträd.

I strandkanten växer kråklöver, vattenklöver, kabbeleka, brunskära och dyveronika. Ovanför dessa vidtar ett bälte med högvuxna arter som fackelblomster, videört, strandveronika, knölsyska, ryltåg, trådtåg, blåstarr, vassstarr, mannagräs, jättegröe, blåttåtel, bergrör, rörfen och knappsäv.

Bevarandemål:

Skötselområdet ska vara en betad trädklädd hagmark med förekomst av gamla grova ekar samt förekomst av död ved av grova lövträd.

- Täckningsgrad av buskar ska uppgå till max 25 %.
- Arealen trädklädd betesmark, 9070, ska inte minska.

Engångsåtgärder:

Inga.

Underhållsåtgärder:

Hela området ska betas årligen.

Gynna nya ekplantor i delområde 1.1 och 1.2 genom att stängsla av eller hägna in ung ek. Plantera eventuellt om inga nya ekar gror.

Om hasselbeståndet blir för tätt och breder ut sig, gallras de yngre buketterna varsamt.

Alla granplantor tas bort kontinuerligt.

Lövsly röjs bort vid behov, utom ek. Hela eller delar av röjningsmaterialet kan läggas i en eller ett par högar i området som faunadepå, resten bortforslas eller bränns på plats.

Skötselområde 2

Skötselområde	Areal (ha)
2	6,2
Summa	6,2

Naturtyp	Areal år 2013 (ha)	Målareal (ha)
Åker/öppen gräsmark	6,2	6,2

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2013 (ha)	Målareal (ha)
-	-	-

Beskrivning:

Skötselområdet är en brukad åker.

Bevarandemål:

Området ska vara en helt öppen trädfri åker/gräsmark, så att den geologiska formationen syns tydligt.

Engångsåtgärder:

Inga åtgärder.

Underhållsåtgärder:

Åkerbruk eller framtida bete eller slåtter för att hålla området öppet.

Skötselområde 3

Skötselområde	Areal (ha)
3	0,2
Summa	0,2

Naturtyp	Areal år 2013 (ha)	Målareal (ha)
Granplantering	0,2	0

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2013 (ha)	Målareal (ha)
Trädklädd betesmark, 9070	0	0,2

Beskrivning:

Skötselområdet består av ett litet avsnitt av intilliggande granplantering. Trädskiktet består nästan uteslutande av planterad gran, enstaka yngre löv förekommer. Granen växer tämligen tätt och fältskiktet är sparsamt.

Bevarandemål:

Sköts enligt skogsstyrelsens normer för granplantering fram till slutavverkning, men under tiden gynnas förekommande lövträd, framförallt ek. Efter slutavverkning får området ingå i ekhagen och uppkomst av ek gynnas. Så

småningom ska området uppfylla kriterierna för Natura 2000-habitat 9070.

Engångsåtgärder:

Avverka granen och låt området ingå i ekhagen.

Underhållsåtgärder:

Låt området betas och ingå i ekhagen. Gynna ekföryngring eller plantera nya ekar. Røj granuppslag.

2.4 Forn- och kulturminnesvård

Fornlämningarna och stenmurarna ska vara frilagda och hålls efter i samband med röjning i de enskilda skötselområdena.

Vid röjningar bör inte röjningsmaterial ligga kvar nära eller i fornlämningar. Eldning får aldrig ske i närheten av fornlämningar då det kan ställa till svårigheter vid en eventuell framtida utgrävning. Fornlämningar får inte skadas i samband med avverkning och utkörning av virke. I områden med registrerade fornlämningar ska samråd med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet ske innan åtgärd utförs.

Fornlämningarnas lokalisering framgår av bilaga 4.

3. Friluftsliv

Karta med informationsskyltar och stig finns i bilaga 4.

Bevarandemål:

Det ska finnas två uppdaterade och väl underhållna informationsskyltar. Det ska finnas fyra välunderhållna passager/grindar i staketet för passage på stigen genom reservatet. Stigen ska vara välunderhållen. En iordninggjord parkeringsplats för en till två bilar bör finnas.

Engångsåtgärder:

En parkeringsplats för en till två bilar kan ställas iordning när resurser medger.

Underhållsåtgärder:

Informationstavlor, stig och passager/grindar ska ses till regelbundet och underhållas vid behov av förvaltaren.

4. Gränsmarkering

Reservatets gräns ska märkas ut i fält. Gränsmarkeringar ska utföras enligt Naturvårdsverkets anvisningar ”Att skylta skyddad natur”.

5. Uppföljning

5.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Skötselåtgärder som utförs i reservatet bör dokumenteras av den som utför åtgärden. Av dokumentationen bör framgå:

- åtgärd
- plats (skötselområde)
- kostnad
- tidpunkt
- utförare

Åtgärder av restaureringskaraktär bör dokumenteras med foto före och efter åtgärd.

5.2 Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. I en särskild uppföljningsplan kommer målindikatorer att anges. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i skötselplanen uppfylls och att skötseln fungerar. Uppföljningen kommer vara en viktig hjälp för förvaltarens planering av skötselarbetet.

5.3 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när uppföljningen indikerar att det behövs.

6. Sammanfattning av planerad förvaltning

Tabell 4. Sammanfattning och prioritering av skötselplanens åtgärder. Prioritering inom intervall 1-3 där 1 är högsta prioritet att genomföra.

Åtgärd	Skötselområde	När/intervall	Prioritet
Gränsmarkering	1-3	Snarast	1
Röjning av granplantor	1, 3	Var 1-2 år	1
Röjning av lövsly, utom ek	1, 3	Vid behov	1
Bete	1, 3	Årligen	1
Åkerbruk eller slåtter/bete	2	Årligen	1
Gallring av buskage	1, 3	Vid behov	2
Gynnande av ekföryngring genom inhängning eller avstängsling etc.	1, 3	Vid behov	2
P-plats för 1-2 bilar	2 eller annan lämplig plats strax utanför reservatet	Kräver överenskommelse med markägare	3
Plantering av ek	1, 3	Vid behov	3
Avverka gran och gynna bildande av ekhage.	3	Efter slutavverkning	3
Uppföljning av skötselåtgärd	1-3	Efter åtgärd	2

7. Referenser

Allmänna referenser

EUs art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) annex 2 och 4.
EUs fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) annex 1.
Gärdenfors, U. (red.). 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010- The 2010 Red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
Löfgren, R. & Andersson, L. (red.). 2000. Sydsvenska lövskogar och andra lövbärande marker. Rapport 5081, Naturvårdsverket, Stockholm.
Naturvårdsverket, 1987. Inventering av ängs- och hagmarker: handbok. Naturvårdsverket informerar, Statens Naturvårdsverk, Solna.
Naturvårdsverket, 2003. Att skylta skyddad natur. Naturvårdsverket, Stockholm.
Naturvårdsverket, 2003. Kartering av skyddade områden – skogstyper i naturreservat och nationalparker. Rapport 5282, Naturvårdsverket, Stockholm.
Naturvårdsverket. 2007. Åtgärdsprogram för bevarande av hotade åkerogräs. Rapport 5659, Naturvårdsverket, Stockholm.
Nitare, J. (red.), 2000. Signalarter - indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.
Påhlsson, L. (red.). 1998. Vegetationstyper i Norden. TemaNord 1998:510, Nordiska Ministerrådet, Köpenhamn.

Referenser specifikt för detta naturreservat

Finsberg, C. 2013. Skyddad natur i ett förändrat klimat. Grön infrastruktur i strandängar och ädellövmiljöer samt klimatanpassad skötsel av skyddad natur. Rapport 2013:74. Länsstyrelsen i Västra Götalands län.
Länsstyrelsen 1973: Beslut 11.121-1956-71. Förklarande av del av fastigheten Vågsäter 2:1 i Valbo Ryrs socken, Munkedals kommun, som naturreservat.
Länsstyrelsen 1989: Skötselplan för naturreservatet Vågsäter.
SGU 2013: Jordarter 1:100K-1:150K –databas.
Länsstyrelsen 1997: Ädellövskogar i Munkedals kommun. Miljöavdelningen Rapport 1997:9.